

Constantin Hostiuc

prezent!

**ANUALA
TIMIȘOREANĂ DE
ARHITECTURĂ**

TEXT DE ARHITECTURĂ

Str. Diaconu Coresi nr.12
300588 Timișoara
Timiș România

T: +40 (0) 745 145-537
W: anualadearhitectura.ro
E: contact@anualadearhitectura.ro
F: anuala timișoreană de arhitectură

Arhitectura f(r)acturată sub imperiul fuziunii

pagina 1

Văduvită de o continuitate istorică profesională care i-ar fi oferit posibilitatea de a crește, de a avea substanță și coerență, arhitectura românească postdecembristă a cunoscut avatarul dublei lipse – a fondurilor adesea zgârcite sau ineficient folosite, a unei elementare științe a locuirii.

După inevitabila etapă a aproximărilor profesionale și a plombelor-case care apăreau surprinzător oriunde orașul oferea un loc disponibil, a început să se dezvolte o conștiință a valorii de breaslă, ceea ce a condus, în final, la atitudini și poziții motivate individual, din păcate nelegate între ele de o etică-etalon, reprezentativă.

Presiunea globalizării și consecințele crizei financiare pot conduce, însă, la o repliere a arhitectului către valorile morale și profesionale fundamentale, care ar avea ca și consecință fundarea unei arhitecturi centrate pe dialogul real arhitect-beneficiar, exprimat de conceptul-umbrelă al fuziunii.

Arhitectura f(r)acturată sub imperiul fuziunii

Premise

Post 1990, leul, dezlănțuit, a fost pus să clădească. Fie că s-a „născut” din moștenire, din puf (de găscă), din abile speculații sau noroc, banul s-a afirmat odată cu- și prin casă. Casă-vilă-reședință, casă ca în (revistele de mâna a doua din) Austria, Ungaria, Germania, mai rar Franța sau Anglia, cealaltă casă, casă de vacanță. „Căminul cultural” cu baluștri-popic și pereți roz-marmorat al cutărui parvenit e refuzat, totuși, de prietenul străin – „cotețului-bordel” amicul îi preferă un hotel. Și nu se mai întoarce.

Apare autoritatea instituției concursului de arhitectură. Mai repede eliberați de sub comunism și mai aproape de Occident (Budapesta e la două ore, Viena la trei „duble”) arhitecții Timișoarei îi surclasează, la primele ediții, pe cei ai Bucureștiului (Sofia nu e un model de urmat, poate doar Balciul, pe ici - pe colo...)

Aflăm apoi pe panouri, vreme de mai bine de un deceniu, puzderie de replici ale acasă-modernismului, de care tot arhitecții bănățeni se dezic primii; banii curg, în toată țara se „comandă” din ce în ce mai des în italiană, germană, frangleză (este epoca Merțanelor second-hand). Cu cât sunt mai mărginașe, casele se hipertrofiază; mai dese în țesuturi, acceptabile, sunt din ce în ce mai greu de reținut prin ceva; borne-icuri pe hărțile urbelor, ele sparg deșertul gri al blocurilor- semne ale „dezghețului”, ale (posibilităților) noii vremi. Ici-colo, peisajul urban al orașelor mari este accidentat de „popândăi”, temple ale banilor dand cu tifla burgheziei tradiționaliste dimprejur. Endemică, lăcomia „raptorilor” patriei capătă titlul de dezvoltare urbană – noile cutii-depozite, scumpe, le înlocuiesc pe cele demult consumate. Blocatarii ajunși se mută din metrii-pătrați ai confortului sporit în reședințe de kilometri pătați – dormitoarele expandează în hale, casele devin Disneylanduri pentru care ai nevoie de tramvai din

baie până-n „sufrajerie”. E vremea desfrâului, a turnurilor decorate cu medalii de arhitectură, a turnulețelor doar decorate. Dar și vremea confirmării numelor de arhitectură locale care vor face dacă nu școală, cel puțin modă: Sturdza, Andreescu, Gaivoronschi, Miclăuș, Radu Mihăilescu, Dorin Ștefan, Constantin Gorcea. Autori conștienți de istoria pe care o reprezintă, care spun „nu” banilor dacă aceștia îi declasează. Da, clientul se refuză, dacă îți cere să te prostituezi. O severitate de trai și de atitudine vecină cu noblețea, dar și cu sărăcia e preferabilă, moralmente, „negocierii”: se pot „prețului” aspectele secundare, nu principiile.

Șansa unică a arhitecturii, ca umanoară înaltă, este neabdicarea de la principii și etică – vezi cazul înaintașului G. M. Cantacuzino.

Șansa arhitecturii românești – de a fi, de a se afirma ca prezență, de a conta la mari reuniuni profesionale – este de a-și învăța clientul locuirea bună. De a-l scoate din prostrația mlăștinoasă a „obiceiului” pavlovian al caliciei, al zăcutului oricum și de a-l însănătoși.

O explicație pentru care puținii maeștri ziditori ai României nu sunt recunoscuți „în afară” este că orașele nu se resimt de exemplul individualității lor bune, semănătoare: viața socială, fetidă, nu resimte oxigenul adus viețuirii de către locul dens de știința bună a arhitecturii. Trebuie re-început de jos: dialogul întru zidire trebuie purtat de pe poziții egale, de la buna intenție la colaborare – cu argumente, cu dispute, cu scânteii, cu pulsuri, plusuri și minusuri din ambele sensuri. Arhitectul nu cunoaște personalitatea reală a clientului decât dacă aceasta i se oferă; de cealaltă parte, clientul nu știe decât că vrea să locuiască mai bine, mai deplin.

Statura arhitectului stă în darul de a-și învinge eul și de a-și convinge clientul să i se „descopere”. Spiridonidis o afirmă explicit: „e nevoie ca, azi, casa să prindă întreaga personalitate a unui om care dimineața este părinte, la 10,00 profesor, la 14,00 arhitect, la 18,00 sportiv, la 22,00 D.J. Trăim vremuri care dizolvă mono-funcțiunea

adăpostirii în vârtoarea și vertijul vieții”. Astăzi, demiurgia arhitectului nu mai ține forme, funcțiuni sau materiale, cât de capacitatea de a-și încununa clientul cu simbolul pământesc pe care acesta îl dorește, chiar fără a-l ști. Restul sunt afaceri imobiliare.

Posibilități

Ne uimește inutil, ca atare, faptul că arhitectura românească este irelevantă pentru Europa deja ajunsă la post-postmodernism: până prin 2000 încă nu am înțeles ce fel de ființă este omul nou, de regulă la fel de incult pe cât de potent financiar (ironică, Bienala Venețiană de profil cere acum „Less Aesthetics, More Etics”).

Vănăm, așadar, șansa rarelor „intersectări” cu clienți citiți, a locuințelor-ateliere, a cercetării resurselor noii lumi în speranța că poate, cine știe... – eu, arhitectul, pot oferi clientului o locuință bandă-Moebius, o reinventare a Casei dall’Ava, dar totul e vânare de vânt dacă domnul comanditar e bossul polistirenului și casa i se vrea declarație-de-funcție, iar doamna e fană „Lanțul amintirilor”...

De unde, pentru ce și mai ales pentru cine o nouă „umbră sub soare”? E nevoie de miracole-ce-li-se-întâmplă arhitecților maturi, de întâlniri destinate ca să se nască reperul greu al Casei Herczeg sau restaurarea Conacului de la Călinești; pe alocuri, unele case de vacanță capătă fericit acel aer de schiță atinsă de geniu, de adiere proaspătă ce relativizează, în fine, morga gravă a autorului de temple rezidențiale.

Mai ales, e nevoie de rezonanțe sensibile, de acorduri fine, aproape de contopiri între oraș și locul casei, între proprietar și arhitect, între arhitect, inginer și constructori, între arhitect și decorator... Numai că puțină lume e atentă la problema trendurilor societății (locale, europene) și încă și mai puțină la decalajele care apar după 2000 și care s-au accentuat până astăzi – firește, căci la noi (încă) se profesază pentru bani, pentru relații, faimă și consacrare profesională, conjunctural ca demonstrație... Ori,

agresați de imperiul muncii rentabile, sclavi unei nevoi pe care aproape ne-am auto-creat-o, gândim suveran din ce în ce mai puțin („gândirea frânează acțiunea!”) și ființăm încă și mai puțin. Încă nu am înțeles, se pare, nevoia trăirii profesiei ca pe un mare dar făcut lumii, mai binelui ei, a cercetării fundamentale a fiecărui subiect arhitectural, care să certifice sentimentului, stării intime, faptul că mintea și știința profesiei s-au exprimat corect – clar, dedicat esențialmente omului și nevoilor lui de căpătâi, spirituale, transformării lui verticale prin simpla locuire într-un mare gest zidit. Bienala de Arhitectură de la Veneția 2014 e pusă sub semnul „Fundamentelor”, ceea ce pare să vorbească despre faptul că înainte de a fi temă majoră a patrimoniului unei nații, unui grup sau unei comunități, identitatea „adevărată” a unui om care este transpusă într-un edificiu este opera arhitectului.

Ori, e vital să identificăm toate resursele contextului (urban, local, geografic, profesional, material, cultural), din care arhitectul le-ar putea extrage, ulterior, pe cele necesare „locuirii-în-lume”. Selecție ce se sprijină pe o subtilitate vie a corespondențelor totale între arhitect și solicitant, care e cea dintre profesor și elev, în sensul superior în care vorbim despre model-maestru și elev-ucenic. (comunicarea reală, sensul bazic al școlii se dezvoltă numai în relația de acest gen, iar decăderea locală a ideii de școală are loc exact în lipsa acesteia).

Vorbim, în esență, de fluxuri majore de oportunități din care arhitectul selectează: să ne imaginăm două cabluri cu zeci de fire care conexează în persoana-conductor a arhitectului, el trebuind să știe (aceasta e calitatea, expertiza lui) să unească între ele toate acele contacte, retopindu-le în arderea sa, ierarhizându-le și „exploatându-le” - un proces din categoria comunicării totale, a fotosintezei, care poate fi numit, „în lipsa unui nume mai bun” și pentru că, întrucâtva, obligă la transformarea tuturor materiilor care intră în atatorul sensibilității patricular-profesionale, „fuziune”. Pentru ca zidirea să devină arhitectură în sensul mai sus-sugerat, gândirea creatorului are nevoie să cunoască ori măcar să atingă subtilități kantiene, pe care i le va servi

clientului sub forma celei mai inocente discuții relaxat-infantile sau, poate, sapiențial-biblice.

Omul actual are privilegiul călătoriei, al migrației – dar lipsa de ancoră se plătește de regulă prin eufemizare principiilor și prin practica unei etici laxă: ceea ce se acceptă (social, cultural, politic) în România nu este permis în Serbia sau Germania, identitatea individuală și de grup cunoaște permanente redefiniri, „aculturări”.

Avalanșa de informații este, în fața unei minți needucate, ne-criteriale, manipulative și deformatoare la modul absolut.

Suntem seduși de **o lume a imaginii**, așa că deseori... pierdem din vedere atotputernicia conceptului (figurativul este destinat masei, abstractul celor care știu să-l vadă): cu toții privim, prea puțini dintre noi vedem.

Criza financiară este, însușită ca încercare „curățitoare”, leșul care ne-a debarasat relațiile și existența de paraziți – prietenii s-au cernut, revistele au făcut loc cărților, fast-foodul, ca și fast-thinkingul au fost bine verificate, mobila greoaie a făcut loc unui spațiu respirabil, plin de posibilități. „Purificarea” poate deveni rafinement stilistic – dacă renunțăm la futilități, vedem că un astfel de exercițiu ne silește să trăim în loc de a poseda, ne poate învăța cu adevărat că „less is (truly) more”.

Căci – stop auto-amăgirii: **calitatea arhitecturii este independentă de rețeta financiară**. Unui confrate, Livio Dimitriu îi amintea că banii Statelor Unite ori ai Emiratelor Arabe nu fac din aceste țări repere mondiale ale arhitecturii, ba dimpotrivă... Premiul Aga-Khan 2004 s-a conferit colibelor de nisip, iar una dintre primele lucrări cu care Tadao Ando s-a consacrat a fost o căsuță de tot modestă ca investiție.

Am avut nevoie de răbufnirea supărată a unui Pierre von Meiss să învățăm (să acceptăm?) că funcțiunile unui centru cultural, locul în care așezăm o scară, o ușă sunt pur și simplu irelevante pentru un act arhitectural.

Am mai avut nevoie de cumințenia așezată a lui Siza care să ne învețe că „globalismul este bun pentru orice cultură, pentru că îi verifică vitalitatea și consistența: dacă e puternică, va reține din copleșitoarea ofertă numai ceea ce îi este necesar.”

(E)fuziune / Spațiul ca un fapt al naturii (Harvey)

pagina 8

Casele devin evenimente ale istoriei, arse de (con)științele profesionale mereu active, de la Suceava la Beijing. Comandamentele-sugestii ale noii clădiri pot fi, pretutindeni, aceleași – de unde paradoxul arhitecturii ca artă reconfirmată, lucrul cu sursele libere, „inspiraționale”.

În biroul cutărui faimos arhitect elvețian, deschis 24/7, lucrătorii practică, dimineața, ședințe yoga; ascultă apoi muzică tradițională, clasică, contemporană, zen, psihedelică. La reunirea-șuetă, cineva propune o idee ce devine concept. Clientul, fost „Woodstock”, astăzi profesor de filosofie, convertit la un cult hedonist, vrea o casă-studio pentru el și prietenă, tânără compozitoare. Ambii sunt sătui de orice modernism, pe care îl declară antic... De fapt, pentru PM, stilurile sunt cel mult influențe care țin de motivația personală (est)etică. Așa că rapelul la atitudinea-fuziune, la arhitectul-filtru este comun mării bresle mondiale a „zidarilor care au învățat latina”.

Am săpat o fundație de piatră: un asemenea dar al locului nu se aruncă, fiind el semn al stabilității, temei și temelie a templului, vocabulă grea, necesară discursului. Rostul lui este să fie încorporat dacă nu în construcția propriu-zisă, atunci în pragul sau în talpa casei. Pământul săpat poate deveni gradină sau cuptor, iar copacul prezent pe lot, dacă nu poate fi însușit ca loc al odihnei (simbol al Edenului) și va trebui neapărat sacrificat, poate deveni ușor, prispă, pat nupțial (vezi Odiseea), glaf al ferestrei de la tainița supărării ori a rugăciunii (casa respiră datorită spațiilor nefuncționale ale cultivării sinelui și sinei). Drumul spre ușă poate traversa o mică apă (am biruit azi

curgerea clipei, susurul discret al apei mă liniștește, revin în micul meu castel), iar așezarea sus a casei mă desprinde din cotidianul uzanțelor. Folosesc o tablă de zinc atacată pentru dublarea ramei ferestrei spre mare, amintind beneficiarului navele pe care le-a făcut ori condus, poezia apei, marea lui dragoste.

Iar un bun textilist poate face ca terasa penthouse-ului să fie intim, oportun pentru „plaja de acasă” și să pară, văzut de departe, o tremurare de vele, altă rafinată reverență adusă „mișcătoarelor cărări”.

Ce ar fi o astfel de nouă zidire ce ar impune abdicarea arhitectului de la dogma preoției lui? Poate construcție retorică și definiție metaforică a sinelui clientului, înveliș conceptual-sensibil dezmărginind omul, izolat de univers numai pentru că uneori dorește singurătatea bună. Urmă a lacrei memoriei, elogiu cantacuzin al casei, lacrimă de bucurie...

Bibliografie orientativă:

- Bachelard, Gaston, **Poetica spațiului**, Paralela 45, București, 2005
- Baudrillard, Jean / Nouvel Jean, **Obiectele singulare**, Paideia, București, 2005
- Caciuc, Cosmin, **Suprateoretizarea Arhitecturii**, Paideia, București, 2007
- Harvey, David, **Condiția postmodernității**, Ed. Amarcord, Timișoara, 2002
- Leach, Neil, **Anestetica**, Paideia, București, 1999
- Jodidio, Philip, **100 Contemporary architects**, Taschen, 2013
- colecția revistelor igloo, arhitectura, arhitext

*Au fost folosite extrase din interviuri personale cu arhitecți contemporani (Alvaro Siza, Constantinos Spiridonidis, Livio Dimitriu, nepublicate)